

บทคัดย่อ

ศาสนาเป็นปรากฏการณ์เก่าแก่ประการหนึ่งในบรรดาปรากฏการณ์ทางความคิดและความเชื่อทั้งหลายของมนุษย์ที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ศาสนามีหลักฐานมากพอสมควรที่จะระบุว่าเกิดมายาวนานพอๆกับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ศาสนาอาจเรียกได้ว่าเป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งที่ค้ำจุนสังคมมนุษย์ และถือเป็นความแตกต่างที่สำคัญระหว่างมนุษย์กับสัตว์ มนุษย์มีศาสนา ส่วนสัตว์ไม่รู้จักศาสนา เมื่อสัตว์เป็นทุกข์หรือหวาดกลัว มันไม่มีที่ไป ไม่มีที่พึ่งทางใจ แต่มนุษย์เมื่อประสบภาวะเดียวกัน มนุษย์จะหันเข้าหาที่พึ่งทางใจ นั่นก็คือ ศาสนา ศาสนาเป็นสิ่งที่ซับซ้อน ศาสนามองได้สองแง่ คือ ศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อความศรัทธาในจิตใจ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับคนแต่ละคนในฐานะแนวทางในการดำเนินชีวิต และศาสนาในแง่สถาบัน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสังคมและผู้คนในวงกว้างและมักมีผลต่อวัฒนธรรม จารีตประเพณี หรือแม้กระทั่งกฎหมาย อย่างไรก็ตาม หัวใจของศาสนาที่แท้จริงก็คือ ความเชื่อความศรัทธาในจิตใจ ความเชื่อและความศรัทธาจึงเป็นลักษณะสำคัญของศาสนาและความเชื่อ การที่มนุษย์จะยอมรับนับถือศาสนาหรือความเชื่อใดนั้นต้องเกิดจากความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้นั้นเองมิใช่เป็นเพราะถูกสั่งให้เชื่อ ความเชื่อความศรัทธาต้องเกิดจากความสมัครใจปราศจากการบังคับหรือขู่เข็ญ ไม่มีใครจะถูกบังคับให้ศรัทธาในเรื่องใดโดยที่บุคคลนั้นไม่มีความเชื่อความศรัทธาในเรื่องนั้น บุคคลควรจะมีการแสวงหาที่พึ่งทางจิตวิญญาณด้วยความคิดของตนเอง ความเชื่อความศรัทธาของมนุษย์ได้รับการยอมรับในฐานะพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน จากการที่บุคคลได้ใช้ความคิดของตนเลือกที่จะยึดมั่นศรัทธาในสิ่งที่ได้ประสบมาสอดคล้องกับมโนธรรมของตนเอง รวมถึงการเลือกที่จะนับถือศาสนาหรือความเชื่อ

คุณค่าภายในของมนุษย์ทุกคน คือ ความศรัทธาที่ไม่สามารถจะถูกล่วงละเมิดได้ ไม่ว่าจะโดยการบังคับให้เชื่อหรือบังคับให้ปฏิบัติตามศาสนาหรือความเชื่อใดๆ เพราะเท่ากับเป็นการปฏิเสธศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ เมื่อเสรีภาพในศาสนาและเสรีภาพอื่นของบุคคลได้รับการรับรองจากรัฐแล้ว ย่อมเป็นการรับรองว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายที่รัฐจะล่วงละเมิดมิได้ และบุคคลย่อมมีสิทธิที่จะมีหรือเลือกที่เชื่อในศาสนาหรือความเชื่อตามเจตจำนงของตน ความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติ ประการหนึ่งที่ดำรงอยู่แล้วก่อนที่จะมีการจัดตั้งรัฐขึ้นมาเป็นสิทธิขั้นมูลฐานที่เก่าแก่ที่สุด ความเชื่อหรือความศรัทธาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพทางความคิดของมนุษย์ในการแยกแยะความผิดถูก ชั่วดี อันมีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิด สามารถเลือกที่จะเชื่อในสิ่งที่ถูกได้โดยไม่ต้องให้มนุษย์คนใดมาบังคับแต่ประการใด

ประเทศไทยที่มีประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนาถึงร้อยละ 95 ของประชากรทั้งหมดในประเทศ แต่เมื่อพิจารณาบทบาทและความสำคัญของสตรีในพระพุทธศาสนา พบว่า สตรีมีบทบาทสำคัญส่วนใหญ่นี้คือการให้ความสนับสนุนเท่านั้น ทั้งที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างก็มีความรับผิดชอบร่วมกันต่อสังคมในฐานะผู้นำความเจริญมาสู่สังคมได้เท่ากัน ในทางศาสนาผู้หญิงก็ควรมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเผยแผ่และสร้างความจริงใจในคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาได้เช่นกัน พระพุทธองค์ทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัทสี่ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาว่าความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับพุทธบริษัทสี่ แต่ประเทศไทยไม่เคยมีการประดิษฐานภิกษุณีสงฆ์ ผู้หญิงจึงถูกจำกัดอยู่เฉพาะการเป็นอุบาสิกาและมักจะปฏิบัติตนรักษาศีลมากกว่าจะเข้าใจธรรมะได้ดั่งแท้ สตรีที่มีความสนใจการศึกษาธรรมะและปฏิบัติทางศาสนาจึงนิยมบวชชีหรือบวชชีพรหมณ์ อันเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการที่จะใช้ชีวิตทางศาสนาของผู้หญิง สภาพปัญหาที่ผู้หญิงต้องเผชิญในทางโลกศาสนาซึ่งเป็นปัญหาซับซ้อนและผู้หญิงยังต้องเผชิญกับปัญหาทางสังคม รัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจต่อสตรีในพระพุทธศาสนา แม้ซึ่งจะเป็นกลุ่มสตรีชาวพุทธกลุ่มเล็กๆ ที่มิได้รับการยอมรับและการสนับสนุนอย่างแท้จริงจากรัฐ ทั้งยังไม่มีสถานะของการเป็น “นักบวช” เป็นแต่เพียงอุบาสิกาที่รักษาศีล 8 เท่านั้น จึงทำให้สตรีชาวไทยที่มีความรู้ความสามารถทางศาสนาและมีความประสงค์จะเข้ามาใช้ชีวิตการเป็นนักบวชตามหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงจึงต้องแสวงหาการบวชสตรีที่ถูกต่องนั้นก็คือ การอุปสมบทเป็นภิกษุณี ดังนั้น การเลือกที่จะบวชเป็นภิกษุณีจึงถือเป็นเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนาตามกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อบทที่ 18 การที่รัฐมีคำสั่งห้ามมิให้มีการบวชสตรีเป็นภิกษุณีย่อมขัดกับพันธกรณีระหว่างประเทศดังกล่าว อีกทั้งประเทศไทยยังเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ การห้ามมิให้บวชสตรีเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนาจึงถือเป็นกรจำกัดสิทธิของสตรีในการพัฒนาศักยภาพทางจิตวิญญาณของตนเองและยังเป็นการกีดกันสตรีในการเข้าสู่พื้นที่ทางพระพุทธศาสนา อันขัดกับข้อบทที่ 1 ของอนุสัญญาฯ ทั้งที่ผู้หญิงและผู้ชายต่างมีภาระหน้าที่ในการรักษาพระพุทธศาสนาอย่างเท่าเทียมกัน และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. 2535 ที่บัญญัติคำว่า คณะสงฆ์ให้หมายถึงเฉพาะ ภิกษุ สามเณร เท่านั้น เมื่อศึกษาในพระไตรปิฎกจะพบว่า คณะสงฆ์หมายถึง ภิกษุ ภิกษุณี อาจถือได้ว่าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีข้อความที่ขัดกับพระไตรปิฎกและถือเป็นบทบัญญัติที่ขัดกับหลักการเลือกปฏิบัติต่อสตรี(ภิกษุณี) และขัดกับหลักความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมายได้เพราะพระภิกษุ สามเณร ได้รับการรับรองสถานะทางกฎหมาย แต่ภิกษุณีมิได้รับ

การรับรองสถานะทางกฎหมายว่าเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา จึงถือเป็นความไม่เสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย

การที่จะให้สตรีได้รับความเสมอภาคทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย เบื้องต้นจะต้องแก้ไขกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ไม่เสมอภาค ดังนั้นการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางเพศ จึงเริ่มต้นจากความเสมอภาคทางกฎหมาย รัฐจึงควรยกเลิกระเบียบข้อบังคับที่จำกัดสิทธิด้านศาสนาของสตรีชาวพุทธและใช้มาตรการทางกฎหมายที่เป็นหลักประกันและส่งเสริมสิทธิของสตรีในทางศาสนาให้สตรีได้มีโอกาสและบทบาททางศาสนาให้มากขึ้น โดยรัฐควรประสานความร่วมมือกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนอย่างถูกต้องและหาวิธีการหรือแนวทางในการฟื้นฟูการบวชภิกษุณีสงฆ์ในประเทศไทย โดยทุกคนจะต้องตระหนักว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ตั้งเพื่อประชาชนทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง หากจะให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในพระพุทธศาสนา โดยการขึ้นที่ถูกต้องเป็นธรรมจากคณะสงฆ์ย่อมเป็นการดีกว่าจะปล่อยให้สตรีชาวพุทธแสวงหาทางออกและดำเนินวิถีชีวิตทางศาสนาโดยลำพังตนเอง โดยขาดการควบคุมดูแลและการชี้นำ ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่ความแตกแยกทางสังคมชาวพุทธ เพราะเราทุกคนควรตระหนักดีว่าสตรีก็เป็นประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศ หากผู้หญิงและผู้ชายต่างมีโอกาสในการปฏิบัติธรรมและดำเนินวิถีชีวิตทางศาสนาทั้งในระดับฆราวาสและนักบวชได้อย่างเท่าเทียมกันย่อมจะเป็นการเสริมสร้างพลังในด้านทรัพยากรมนุษย์ที่จะทำงานร่วมกันในการเผยแผ่พระศาสนา สร้างความสงบสุขให้แก่สังคม เพราะเราทุกคนต่างก็มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อพระศาสนาและสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้น หากสถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเห็นความสำคัญของการมีนักบวชหญิงในพระพุทธศาสนาและเห็นประโยชน์ที่สตรีชาวพุทธจะได้รับ เราทุกคนจึงควรเปิดโอกาสให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาอย่างเท่าเทียมกัน การตัดสินคุณค่าของคนควรอยู่ที่คุณภาพของการกระทำมากกว่าความแตกต่างทางเพศ อดิ วิฒนธรรม จาริตประเพณี รวมถึงกฎระเบียบอันมีลักษณะเป็นการกีดกันสตรีมิให้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพทางจิตวิญญาณของตนเอง